

Nr 59.

Av herr Lindblom m. fl., om borttagande av friskillingar och därmed jämförliga avgifter, som utgå vid överlåtelse av fastighet i vissa städer.

Enligt Kungl. Maj:ts förordning den 19 november 1914 angående stämpelavgifter skall vid köp av fast egendom erläggas en stämpelavgift, som vanligen uppgår till 1 procent av egendomens värde. Denna avgift redovisas till statsverket.

I vissa städer utgår dessutom en särskild avgift vid fastighetsöverlåtelser, vilken tillfaller staden och sålunda tillkommer utöver ovan nämnda stämpelavgift. Avgifterna utgå i ett begränsat antal städer: Göteborg, Karlskrona, Norrköping, Nyköping, Stockholm, Västervik, Växjö och Åmål. De uttagas under skilda beteckningar: friskilling, gårdaköpsavgift, fastighetsköpsavgift och trettionde- eller sextiondepenning. Med ett gemensamt namn pläga dessa avgifter benämnas friskillingar, såsom också i det följande kommer att göras, men böra därvid särhållas från den friskillingsavgift å 1 eller 2 kronor, som enligt kungl. förordningen den 7 december 1883 angående expeditionslösen § 4 första stycket erlägges i samtliga rikets städer.

De nu ifrågavarande friskillingarna belöpa sig i allmänhet till 1 procent av köpeskillingen eller taxeringsvärdet, d. v. s. lika mycket som den ordinarie stämpelavgiften.

Grunden för avgifternas uttagande är understundom oklar och växlar i de olika städerna. Den i Stockholm utgående trettiondepenningen av ofria tomter, som dock mera sällan förekommer, grundas på 1636 års privilegiebrev och har betraktats såsom ett vederlag till staden för att denna ej begagnar sin lösningsrätt. Friskillingarna i Karlskrona, Norrköping och Västervik gälla av ålder och kunna möjligen hava utvecklats ur stadslagens friskilling, en från tysk stadsrätt härstammande formalitet vid fastighetsöverlåtelser, som av magistraterna sedermera utnyttjats såsom ett medel att skaffa inkomster. Denna rättighet har vid senare tillfällen (under början av 1800-talet) vunnit Kungl. Maj:ts stadfästelse. I Nyköping (liksom tidigare Alingsås och Örebro) utgjorde friskillingen en av borgerskapet åtagen beskattning, ett slags kommunal omsättningsskatt, som tillkom vid 1800-talets början genom överenskommelser som likaledes erhöilo Kungl. Maj:ts stadfästelse. I Göteborg, Åmål och Växjö (liksom tidigare i Borås och Ulricehamn) ingingo avgifterna, som ursprungligen i dessa städer benämndes trettiondepen-

ningar, i de för magistraterna fastställda lönestaterna under slutet av 1600- och början av 1700-talen.

Oavsett ursprung, rättsgrund eller benämning tjänade friskillingarna att tillgodose stadskassans medelsbehov eller utöka stadstjänstemännens löneförmåner.

Som en grundläggande princip i vår nutida kommunalförvaltning gäller, att medelsbehovet skall täckas genom pålagor, som utgå efter likvärdiga grunder. Här om vittna icke minst de likställighetsöverenskommelser, som träffades i samband med den kommunala nyorganisationen genom 1862 års reform. I hela landet gäller i dessa avseenden numera ett enhetligt system från vilket friskillingsavgifterna avvika på ett synnerligen påtagligt sätt. Härstammande från en tid, då andra principer för medelsanskaffning och lönesystem tillämpades, äga dessa avgifter i dag icke någon anknytning till särskilda kommunala behov och utgöra därigenom en irrationell kvarleva från en gången tid. Det är enligt vår uppfattning obilligt att vissa personer i vissa städer vid fastighetsöverlåtelser skola åläggas en ofta betungande pålaga, som i övrigt icke utgår. Detta förhållande står icke i samklang med de principer, för vilka det nutida förvaltningssystemet ger uttryck.

Ett vägande skäl för dessa avgifters slopande synes oss vidare vara, att dessa i berörda städer i alltför hög grad stimulera till bildandet av bostadsrättsföreningar, en bostadsform som bostadssociala utredningen i sitt utlåtande betecknat såsom mindre önskvärd. Härigenom bortfaller också den statsverket tillkommande stämpelavgiften vid fastighetsöverlåtelser.

De skäl, som nu anförts för friskillingens borttagande, ha varit vägledande för de städer som själva avstått från denna inkomst, såsom t. ex. under senare tid skett i Borås och Ulricehamn. I andra städer har vid skilda tillfällen föreslagits att denna avgift måtte slopas, men förslagen hava ej vunnit bifall. En enhetlig reglering från statsmakternas sida synes oss därför vara nödvändig.

En undersökning av möjligheterna att bringa avgifterna att upphöra måste därför anses på anförda grunder påkallad. Härvid måste hänsyn emellertid tagas till de särskilda förhållanden som råda i de skilda städer, där friskillingen tillämpas, enär, såsom ovan angivits, avgifternas ursprung och rättsgrund synas vara av växlande karaktär.

Vid en utredning bör beaktas huruvida städerna på grund av avgifternas privilegienatur kunna anses äga något rättsanspråk på ersättning vid en avlösning eller huruvida billighetsskäl eljest tala för utgivandet av dylik ersättning.

Med stöd av vad sålunda anförts hemställas,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande borttagande av friskillingar och därmed jämförliga avgifter, som utgå vid överlåtelse av fastighet i vissa städer, samt om framläggande för riksdagen av det förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Stockholm i januari 1947.

E. A. Lindblom.

Emil Petersson.

John Björck.

Å. Holmbäck.
